

Prie Ylės bunkerio – naujas paminklas partizanams ir jų rēmėjams

Rugsėjo 11 dieną Latvijoje, prie Ylės partizanų bunkerio (Duobelės savivaldybėje) iškilmingai atidengtas ir pašventintas paminklas, skirtas partizanams ir jų rēmėjams. Renginyje dalyvavo Saeimos pirmininkė Inara Mūrniece, Latvijos partizanų, karių, Žemessargų, Jaunsargų organizacijų, gynybos ministerijos, kariuomenės atstovai – apie 200 žmonių. Tarp ižymiausių dalyvių buvo paskutinis gyvas Ylės kautynių dalyvis, Liepo-

jos poetas ir publicistas – Muodris Zihmanis. Taip pat partizanų ryšininkė Biruta Rodoviča–paminklo idėjos autorė ir projekto koordinatorė. Žiemoti skirtą bunkerį, vadinamą didžiausiu Baltijos šalyse, 1948 metais Ylės miškuose įrengė Karlio Kraujos (tikrasis vardas Visvaldis Brizga) vadovaujama partizanų grupė, prie kurios, prireikus jungdavosi ir lietuvių partizanai. Jame galėjo tilpti iki 30 žmonių, laikomos maisto, ginklų ir amunicijos atsargos.

Išdavus šio bunkerio vietą prieš partizanus mestos didelės MGB pajėgos – 760 karių. 1949 metų kovo 17 dieną 24 partizanai, tuo metu buvę bunkerje, kelias valandas bandė atremti MGB kariuomenę.

Mūšyje krito 15 partizanų – vieni nuo prieš kulkų, kiti, padegus bunkerį, nuo dūmų arba nusiužudė. Taip žuvo septyni iš devynių bunkerje buvusių lietuvių: vado pavaduotojas Pranas Gelažius-Kluonis, Benediktas Povilaitis-Benis, Kuosa, Jonas Rutkus-Jurginas, Anicetas Rutkus-Kirvis, Alfonsas Kriščiūnas-Šermukšnis, Jonas Kriščiūnas-Neirantas, Kazys Kriščiūnas-Smilga. Devynių suimtų bunkerio gynėjų, tarp jų lietuvių Stasio Kriščiūno-Dobilo ir Kazio Lazdausko-Vachmistro, laukė karo tribunolas ir lageriai. Ši baudžiamoji operacija įvykdyta likus vos keilioms dienoms iki 1949 metų kovo 25 dienos masinių trėmių, taip užtikrinant, kad jiems nebūtų trukdoma. Už-

puolimo metu bunkerje nebuvo čekistų labiausiai ieškoto vado Karlio Kraujos – jis susektas ir nušautas 1950 metų vasario 24 dieną Saldaus mieste.

1992 metais bunkeris buvo atkastas. Partizanų kaulai surinkti ir vėliau perlaidoti netoli esančiose Duobelės kapinėse. Prie bunkerio pastatyti atminimo ženklai. Minint mūšio 60-ąsias metines 2008–2009 metais bunkeris atstatytas toks, koks buvo. Kiekvieną pavasarį čia vyksta minėjimas, mūšio rekonstrukcija.

Naujajame paminkle pavaizduotas kalavijas, simbolizuojas partizanus, o skydas – jų rēmėjus. Paminklo autorius – skulptorius Voldemaras Kandevicas.

Rokas SINKEVIČIUS

Mokykla

Mokėmės. Jau nuo rugpjūčio pradžios laukdavome rugpjūčio pirmosios, kada susitiksime klasėje, vėl dalysimės vasis ros įspūdžiais. Ir jí ateidavo, nedelsdavo, pakviesdavo į vaidystės svajonių šalį.

Per pertraukas, saulutei šildant, bėgdavome prie upės pasisemti tvirtumo ir kantrybės. Mes norėjome, kad mūsų svajonių pildytųsi, augtų, kaip balta liemenis berželis. Deja, mūsų laukė gyvenimo audros ir vėjai.

Po mokslo kiekvienas gyveno pagal savo sąžinę, saugojo savo vietą pasaulyje ir laikėsi jos. Ką užgavo smilkstantys nuodėguliai ir nebepaliko vaikystės svajonių, ką sugundė pinigai ar sotus kąsnis nuo didesnio stalo. Mes, patriotai, pasirinkome savo tiesą, kelią ir skaudū likimą.

Po ilgų tremties metų grįžome į Tėvynę. Svetimo krašto speigas neatšaldė mūsų širdžių. Tik gaila, laisvén besiveržiančių žodžių pasakyti negalima! Mes tapome laiko ir darbo belaisviai daina žadinantys žmonėse sviesaus gyvenimo viltį.

Bėga metai lyg palaidi šūnys. Pasišokinėdami, paskalydami, o retkarčiais ir krimstelėdami. Kenčiam jų grybšteliimus, žvilgterim atgalios ir priekin. Mes juk norime būti naudingi savo giminei. Nepradarome ryšio su tévynė, praradę gimtinę. Mokėmės, kad savo darbu visiems pasakyti, kokia gili lietuvio pareiga.

Išmokome ne tik fizikos

dėsnius, bet ir slėpti savyje galingą laisvės troškimą. Laukėme laisvės ir laukdami kyštelim koją išdidžiai valdžiai. Tegu nemanė, kad jei didelė, tai stipri. Laukiame sukandę dantis, per darganas ir lietu.

Laisvė! Mes nebe vergai. Tik mus stabdė sovietinė „žvaigždėtoji“, ne kartą mirkė kraujyje. O mes iškilmingai laidojome seses ar brolius, viską iškentėme, viską!

Tik mūsų širdys, atmindamas pusės amžiaus skriaudas, nerimsta. Jos viską prisimena: sproguosas granatas prieveido, pistoleto šūvius į širdį, kūnus ant miestelių grindinių suguldytus. Mes viska prisimename, tik neleisk, Viešpatie, užmiršti mūsų vaikams...

Siandien gyvename audringos politikos dienas, o patiemis mums nereikia streikų, nepasiilgtame užsieniečių, bet vis dėlto ramybės mums stanga. Maža mums Lietuvos, jos žemės, miško... Stengiamės ne kad užtektų išteklių, bet kad kitiems neliktu. Juk pinigai! Nenu-skriaudžia savęs ir valdžia. Kam jii būtų, jei ne sistemingam algų kėlimui. Gaila, kad tik sau. Tuomet kas gi dirbs?

Vis daugiau partijų išsilieja į valstybės gyvenimą. Sugalvoja naujų idėjų. Idėja – patogi lazdelė pasiramysti. Būtų gerai, jei idėja išliktu gyva ir partijos nenumarintų jų savo tarpusavio rietenomis. Partijos. Daug jų priviso ir visos mano esančios politinės pyramidės viršū-

nėje. Kada surasime vienminčių ir susibursime į vieną kumštį? Ar užteks to brangaus žodžio „Lietuva“, kad išgaruočia partiniai barjerai? Negi neišmoksime dirbtis ranka rankon, nešnairuodami vienas į kitą? Negi pamiršome, kad esame lietuvių?! Pasvarstykime.

Niaukstosi pasaulinė politikos padangė. Lietuva labai mašinantis kąsnis rusiškajam imperializmui. Tik baisu, kad dantys neišbyrėtų. Tiesa, galima ir svetimomis rankomis žarijas žarstyti – turime tokį mūsų šalies piliečių išrinktų atstovų į Europos Parlamentą, deriančių Lietuvą. Tokia taktika – trukdyti kurti ir ruošti dirvą atities kartų darbams. Svetimos valstybės, manančios, kad čia ne Lietuva, reikia atgaivinti atmintį, prisiminti istorines „šaknies“.

Niekada nenustokime mokyties. Siandien mes galime tik pavydžiai lydėti akimis savo vaikus ir vaikaičius, skubančius į mokyklas, o patys mokytis iš gyvenimo. Mums reikia išmokti, kaip gyventi tarpusavyje, kaip pasiseikinti ryte, kaip išsaugoti gerą nuotaiką. Mes – vienos genties žmonės, tūkstantį metų gyvenome prie Baltojų jūros, gynėme savo žemę ir savo teisę gyventi joje. Mes,

eiliniai žmonės, labai norime gyventi pagal Dievo ir žmonių įstatymus, be smurto, be karo. Ar sulauskime tų laimingų dienų – galime tik pasvajoti.

Algirdas BLAŽYS

Pagerbtį žuvę priešaušryje

Keliaudami šiaurinės Biržų girios išilgine linija, sustojus prie paminklo 24 partizanams, žuvusiems 1945 metų rugsėjo 17 dieną, dažnas nusistebi – iš kur tiek jų buvo? Dar didesnė nuostaba kyla paskaičius partizanų atsiminimus.

„Iš viso būryje buvo apie 40–50 vyru. Tas skaičius niekada nebuvo pastovus. Vieni išeidavo, kiti ateidavo. O kai būdavo susirinkimai, ateidavo iki dviejų šimtų ir daugiau,“ – iš Jono Stankevičiaus atsiminimų.

„Ant Gervės krašto palapinės pridengtos egliškėmis. Kiekvienoj tokioj palapinėje gyveno maždaug po penkiolika partizanų. Miške turėjome savo orkestrą. Buvo penki dūdoriai su triūbomis. Apie šimto vyru balsų ir dar orkestras, kai užtraukdavo „Marija, Marija“, pamiškių kaimeliuose moterys verkdavo. Tada mes nieko nebijojome,“ – Alfonso Suveizdžio prisiminimai.

Rugsėjo 17 dieną sukako 70 metų, kai Biržų girios 28-ajame kvartale įsikūrusių Augusto Vasilio ir Jono Krivicko vadovaujamų būrių per 80 partizanų stovyklavietę užpuolė NKVD Vetrovo divizijos baudėjai. „Mūsų sargybos buvo pastatyti iš visų keturių pusų. Ką tik pradėjus švist, atbėgo vienas sargybinis, numetė šautuvą ir suriko: „Rusai!“ O kitą sargybinį, kuris stovėjo iš pietų pusės, greičiausiai nudūrė durtuvu, kadangi nesigirdėjo šūvių.

Visi vyrai šoko ant kojų, o rusai jau čia pat. Tas miškas ne toks tankus – kareivis prie kareivio eilėmis bėga. Kuris tik mūsiškių prigulė atsišaudyt, ir nebeatsikėlė. Gervės upelis buvo ištrižai kvartalinės, o palei ją – septynios palapinės. Mūsų skyriaus, kuriam vadovavo Mikašius, palapinė buvo pasuktinė, – apie šį mūšį pasakojo jų dalyvis Alfonsas Suveizdis. (keliamas į 2 psl.)

Pagerbtį žuvę priešaušryje

(atkelta iš 1 psl.)

Taip nutrūko daugiau kaip dvidešimties jaunu vyru gyvenimas. Bet jie žuvo jausdamies laisvi ir dengdami didžiosios partizanų dalies atsitrukimą ir persigrupavimą tolesnei kovai. Žuvusių partizanų kapavietė nėra žinoma, kadangi po mūšio kareiviai kartu su nu-kautais savaisiais į sunkvežimius pakrovė ir žuvusius partizanus. Partizanų kūnai buvo niekinami N.Radviliškio ir Biržų miesto aikštėse. Po to buvo užkasami žvyrdubėse Švyturio gatvėje ir Gerkiškėse. Iki šiol pavyko nustatyti 12 žuvusių partizanų pavardestes.

Siandien, žvelgiant per laiko prizmę, rugsėjo 17-osios priešaušryje žuvusieji įrodė, kad lietuviai niekada nepripažino sovietinės okupacijos ir kad laisvės troškimas lietuviams buvo ir yra svarbesnis už gyvybę. 2000 metais, pažymint šio mūšio 55-ąsias metines, buvusio politinio kalnio Broniaus Girklio, partizano Alfonso Suviezdžio ir tremtinio Petro Motiejūno iniciatyva ir darbu, bei parėmus Biržų rajono organizacijoms ir verslininkams, Biržų gироje buvo pastatytas ir 2000 metų rugsėjo 17 dieną atidengtas paminklas žuvusiems 24 partizanams atminti. 2012 metų pavasarį Biržų miškų ūredijos ir Latvelių girininkijos iniciatyva, pasitelkus N.Radviliškio mokyklos moksleivius, šaulius ir buvu-

sius tremtinius, buvusios partizanų stovyklavietės vietoje pasodinti 24 įžuoliukai. Paminklą gирoje stropai prižiūri Alfonso Smetonos šaulių 5-os rinktinės Biržų 1-os kuopos jaunieji šauliai, kurie keletą kartų per metus aptvarko paminklo aplinką, pasodina gelių ir partizanų žūties dieną kasmet uždega po 24 žvakutes.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos Biržų filialas ir Biržų 1 kuopos šauliai organizavo 24 partizanų žūties 70-ųjų metinių paminėjimą Biržų gирoje. Šauliai ir jaunieji šauliukai žuvusių partizanų atminimui skyrė 12 kilometrų pėsčiųjų žygį. Išvykę iš vakaro, pernakvojo gирoje, brékstant visi 22 žygeiviai su dainomis patraukė paminklo link, kur juos pasitiko minėjimo dalyviai. Nužygiau 12 kilometrų šauliai padėjo gelių ir uždegė 24 atminimo žvakutes. Susirinkusiesiems kalbėjo Biržų rajono savivaldybės vicemeras Irutė Varzienė, LPKTS Biržų filialo pirmininkė Danguolė Žiūkienė. Eiles, skirtas Biržų girkai, skaitė Valentinas Dagys, pasiskie kiti minėjimo dalyviai. Giroje skambėjo Biržų buvusių tremtinų choro „Tremties aidai“ atliekamos partizaniškos dainos. Renginį susirinkusieji baigė traukdami „Žemėj Lietuvos įžuolai žaliuos“.

**Vidutis ŠEŠKAS,
Alfonso Smetonos šaulių
5 rinkt. Biržų 1 kuopos vadasis**

Partizanas Pranas Končius-Adomas neteko valstybinio apdovanojimo

Prezidentei Daliai Grybauskaitei pakeitus 2000 metais pasirašytą dekretą dėl ginkluoto pasipriešinimo dalyvių savanorių apdovanojimo Vyčio Kryžiaus 4-ojo laipsnio ordinu, valstybės apdovanojimo neteko partizanas Pranas Končius-Adomas.

Prezidentės spaudos tarnyba naujienų agentūrą BNS informavo, jog paskutinis žuvęs Žemaičių apygardos Kardo rinktinės partizanas P.Končius-Adomas apdovanojimo neteko „atsižvelgiant į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro kreipimasi“.

Šio centro direktorė Terėsė Birutė Burauskaitė teigė, kad P.Končiu-Adomui valstybinis apdovanojimas 2000 metais buvo suteiktas jam dar ne turint kario savanorio statuso. Pasak jos, tik 2001 metais „paaiškėjo, ir tai yra Generalinės prokuratūros išvada, kad jis buvo dalyvavęs žydų genocido

veiksmuose“. Tuo remiantis jam nebuvo suteiktas kario savanorio statusas.

„Mes galvojame, kad tai, ką dabar padarė Prezidentė, reikiėjo padaryti jau prieš 15 metų. (...) Taip išėjo, kad buvo apdovanotas žmogus, kuris nebubo to vertas“, – BNS sakė T.B.Burauskaitė.

Partizanas P.Končius-Adomas žuvo 1965 metais per susišaudymą su Kretingos rajono saugumiečiais ir polininkais.

BNS, „Tremtinio“ inf.

LPKTS atstovų išvyka į Europos Parlamentą Strasbūre

E u r o p o s Parlamento narys Gabrielius Landsbergis dešimt Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų atstovų pakvietė į Europos Parlamentą Strasbūre. Šilainė nusišypsojo Anykščių, Kauko, Kauno rajono, Kėdainių, Kuršėnų, Pakruojo, Radviliškio, Raudondvario, Šilalės bei Šiaulių filialų atstovams.

Kelionė prasidėjo ankstus rugsėjo 6-osios rytą. Visos kelionės metu mus globojo ir švietė Gabrieliaus Landsbergio padėjėjas Jonas Kvetkauskas bei profesionali, savo erudicija ir atmintimi stebinant ekskursijos vadovė Vitalija Kondratavičienė. Tarp bendrakelivių buvo įvairaus amžiaus žmonių, nemažai ir pui-kaus jaunimo.

Keliaudami autobusu Lenkijoje grožėjomės nauju „Eurovia“ keliu bei puikiai sutvarkytomis pakelėmis, renovuotais pastatais, vis gražėjančiomis gyvenvietėmis. To negalėjau nepastebėti, nes prie ketverius metus važiavau tuo pačiu keliu.

Nakvojome Lenkijos-Vokietijos pasienyje, Slubico mieste, greta Frankfurto prie Oderio. Šalia viešbučio-tiltas, jungiantis šiuos dviejų valstybių miestus. Išėjė pasigérētav-karéjančiu miestu, per Oderio tiltą nužingsniavome į Frankfurtą. Tai buvo mūsų pirmieji žingsniai Vokietijos žemėje.

Rugsėjo 7-osios rytą kirto-me Oderį ir atsidūrėme Vokietijoje. Šios dienos tikslas buvo aplankytis Veimarą-Gétės, Šilerio, Herderio, Bacho, Nytčės miestą. Vaikščiodami senamiesčiu alsavome šių genijų dvasia: kas žingsnis – vieta, susijusi su šiomis garbingomis asmenybėmis. Pastovėjome prie Gétės namo, praėjome pro Šilerio namą, įsiamžino-me prie šių iškilių asmenybų paminklų. Ekskursijos vadovė supažindino su jų gyvenimo pikantiškomis istorijomis, veikla, palikusia gilių pėdsaką šio miesto gyvenime. Žavėjomės gražiu ir tvarkingu senamiesčiu.

Kaip ir visa Europa, taip ir Veimaras neišvengė prazūtin-gų 20 amžiaus kirčių. Naciz-

Kelionės dalyviai prie paminklo Augustui Stipriajam Drezdene, Vokietijoje

mas Veimare pasireiškė vienu žiauriausiu būdų – buvo įkurtas Buchenvaldo koncentracijos lageris, kuriamo kalėjo 250 tūkstančių žmonių.

Pernakvojė Vokietijos mieste Hotckenheime, anksti ryte pasukome Prancūzijos link. Iki Strasbūro buvo likę vos 150 kilometrų. Malonu buvo pasivaikščioti Reino kanalo krantine, šalia kurios įsikūrės amatininkų rajonas, gildijų namai, viduramžių gynybiniai bokštai. Aplankėme Dievo Motinos katedrą, vyskupų rūmus, Gutenbergo aikštę, šv. Tomo bažnyčią.

Pagaliau įžengėme į Europos Parlamento rūmus. Mus pasitiko Gabrieliaus Landsbergio padėjėja Raminta Kerstytė ir palydėjo į salę. Kol atėjo Gabrielius Landsbergis, ji mums papasakojo apie Europos Parlamento Strasbūre darbo specifiką. Keturių dienas per mėnesį čia vyksta galutinis balsavimas dėl siūlomų teisės aktų ir pasiūlytų pakeitimų. Pokalbis su gerbiamu europarlamentaru Gabrielium Landsbergiu buvo dalykiškas ir betarpiškas. Jis noriai atsakinėjo į mūsų klausimus. Pokalbio pabaigoje padėkojo mūsų jaunuoliams už domėjimą ES ir Lietuvos politine padėtimi, jo paties veikla. Visiems padovanojo šūsnį suvenyrų, nu-sifotografavo. Po susitikimo G. Landsbergio padėjėja mus nuvedė į posėdžių salę.

Kitą dieną jau keliauome namų link. Tačiau mūsų laukė dar keli nepamirštami Vokietijos miestai. Visų pirmą užskukome į vyskupų rezidencijos miestą prie Maino – Viurcburgą, užauginusį ne vieną Nobilio premijos laureatą, bet labiausiai besididžiuojantį

Rentgenu, kuris čia atrado žymiuosius spindulius. Mai-nio kairiajame krante ant kalno aplankėme 11–16 amžiaus Marienburgo tvirtovę – į šią pilį persikelė Viurcburgą val-dę vyskupai.

Aplankėme ir Bambergą, įsikūrusį ant septynių kalvų prie Regnico upės. Tai vienas iš nedaugelio senųjų Vokietijos miestų, kuris nenukentėjo per Antrajį pasaulinį karą ir išsaugojo savo senovinę architektūrą. 1993 metais miestas įtrauktas į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą.

Kionigsteino viduramžių tvirtovėje apžiūrėjome 16 amžiaus kareivines. Taip pat lankémės Saksonijos Šveicarijoje – taip vadinaoje dėl puikių vaizdų ir unikalių aukštai kylančių smiltainių uolų, išbraižytų gilių tarpekių. Aplankėme Drezdeno širdį – Teatro aikštę. Apie ją išsištėstę istoriniai pastatai: Kunigaikščių rezidencijos rūmai, Zemperio operos teatras, Augusto Stiprijo baroko šedevras – Cvingerio rūmai, statyti monarcho didybei ir lebavimams, Tašenbergo rūmai, statyti Augusto Stiprijo mylimajai grafienei Kozel, daugybė kitų pastatų. Didžiausią išpūdį paliko Cvingerio rūmai ir paveikslų galerija.

Sukorė apie 5000 kilometrų laimingai grįžome į Lietuvą, kupini išpūdžių ir dékingumo parlamentarui Gabrielui Landsbergui, dovanojusiam šią išpūdingą ekskursiją. Be abejo, dékingi ir mūsų – Jonui Kvetkauskui, ekskursijos vadovei Vitalijai, paslaugiemis bei elegantiškiems autobuso vairuotojams.

**Zita VEŽIENĖ,
LPKTS Pakruojo filialo pirmininkė**

Įvykiai, komentarai

Trinamos antys ar tikėjimas tarptautinėmis normomis?

Dar visai neseniai žmonės baisesjosi per televiziją ir kitose informacijos priemonėse matydamai vaizdelius iš Rusijos – juose traktoriai traiskė ne tik kalnus sūrių, obuolių ir kitokiu maisto produkty, bet ir gyvus ančiukus. Tokių vaizdų, beje, skelbiamų pačių rusų, visiškai pakanka, kad gyvūnų teisių globėjai pakeltų tarptautinį skandalą su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis. Tačiau putinistinei Rusijai jokie tarptautiniai įsipareigojimai negalioja, jai nusispautinėtik ant ančių, bet ir ant žmonių (netgi ant alkanų savo piliečių, besipiktinančių maisto naikinimui). Todėl kyla klausimas – kodėl rusai taip daro ir dar viešina visomis įmanomomis prie monėmis? Arvien tam, kad parodytų, jog valdžia negailestint-

gai ir bekomprisiškai kovoja su nelegaliai iš šalių įvežamais maisto produktais? Kažin... Juk buvo užsimota naikinti ir buitinės chemijos produktus, bet apsižiūrėta, jog jos pakeisti nėra kuo, negana to, daugelis Rusijos kompanijų, translionančių Putino propagandą, daugiausia pinigų uždirba iš užsienio kompanijų, reklamuojančių savo buitinės chemijos produkciją. Negi kirsi šaką, ant kurios pats sėdi? Todėl nei muilo, nei ploviklių arskalbiklių po traktorių viškrais neįvydome.

Pažvelgus iš šalies, atrodytų, jog ES ir JAV paskelbtos sankcijos Rusijai neturi jokio poveikio, šalies parduotuvii lentynos lūžta nuo maisto prekių. Štai to ir siekia Putinas, kai įsako traiškyti ančiukus ir demonstruoti tai visam pasau-

liui. Tiesa, rusai nebandauja, tie siog jie grįžta prie sovietmečio mitybos principo „valgyti tai, ką turi“, o ne „tai, ką nori“. Gal mažai kas prisimena, kokios eilės nusidriekė prie atidarytų pirmųjų „Makdonaldo“ užkandinį Maskvoje, bet vargu ar daugiau kas pagalvojo, jog uždarydami tas pačias užkandines šiandieną putinistai (visai kaip sovietmečiu komunista) siekia neleisti rusams matyti amerikietiškų, t. y. Vakaru gyvenimo standartų?

Bet kažkodėl atrodo, kad viskas baigsis tuo, jog tarptautinė bendruomenė galų gale turės organizuoti humanitarinę pagalbą bado šméklos grėmės prigriebtai Rusijai – kaip jau yra buvę ne kartą.

Kita vertus, putinistai demonstruoja, kad jiems negalio-

ja jokios tarptautinės normos, susitarimai ir įsipareigojimai. Tai, beje, jau yra pasakės pats Putinas pernai spalį Sočyje. Vadinas, niekas negali jaustis saugus, ne tik antys, bet ir žmonės. Jeigu panorės putinistai, padarys bet ką, nepaisydami nei ančių, nei žmogaus teisių. Nebūtinai tai bus užsienio gyventojai – ši paniekos tarptautinėms normoms demonstracija skirta ir eiliniams rusams, kurie, pasak propagandos, maniakiškai remia Putiną. Ir, kaip dažnai manoma, mégsta griežtą ranką. Na, o „kovos su kontrabanda“ įvaizdis formuoamas tam, kad patikli rusų liaudis tikėtų, kokia teisiga yra Putino valdžia.

Na, o didžiausia tikimybė, jog maisto produktų naikinimo akcijos demonstruojamos vien

tam, kad visai ne Rusijoje, bet Vakaruose atsirastų verkslenančių, jog neverta Rusijos spausti sankcijomis, nesjos, matote, beveiksmės, o nuostoliai akivaizdūs. Kad būtų vaizdinėjau, tarsi dovana išdangaus kaip įrodymas Briuselyje ima siauteti ūkininkų protestai – ant ES būtinę saugančių policininkų pilamas pienas, šienainis, métomi kiaušiniai ir t. t. (sakykite, ką norite, bet policininko profesija pasidaré viena pavojingiausių). Taip prancūzų, belgų ir kitų šalių (buvo ir mūsiškių) ūkininkai norėjo parodyti, kad dėl sankcijų Rusijai jie patiria didelių nuostolių. Arnaudingu Putini tokia ES šalių ūkininkų pozicija, klausti nereikia. Ir kas skatina ES ūkininkus rengti tokias demonstracijas, taip pat nebūtina klausti...

Gintaras MARKEVIČIUS

Kas slypi už siaubo vaizdelių

Ne taip seniai internete, o iš jo – žmonių pasakojimuose – plito vaizdelis, kaip tarp dviejų skambančių mobiliųjų telefonų padėtas kiaušinis imas... spriegti ir galiausiai iškepa. Nepaisant to, kad ši eksperimentų galėjo pakartoti bet kas, kalbos apie siaubingas mobiliųjų telefonų galimybes tapo daugelio protestų prieš mobi-

liojo ryšio plėtrą Lietuvoje pagrindu. Kas buvo suinteresuotas skleisti tokias nesąmones Lietuvoje šiandien galime tik paspėlioti, tačiau kitas absurdas vaizdelis, visai neseniai demonstruotas Lietuvoje kaip įrodymas apie skalūninių duju gavybos pragaštumą, turėjo autorius. Vaizdelis štai toks: Amerikoje, vienoje iš

valstijų, kurioje išgaunamos skalūninės dujos, gyvenantis fermeris atsuka virtuvėje čiaupā ir iš jo tekantį vandenį... uždega! Pasirodo, vandenye tiek daug dujų, kad jis lengvai užsiliepsnoja... (keista, kad nespriogsta, nes dujos paprastai sprogsta, o ne užsiliepsnoja). Tad štai amerikiečiams parūpo, iš kur tas idiotiškas filmu-

kas atsirado? Ir ką gi – paaikėjo, kad visi galai veda į „Gazprom“. Reikia komentarių?

Lygiai tokios pačios mintys ateina į galvą matant internetą užplūdusius siaubingus vaizdus, kuriuose rodomas plėškaujančios pabégėlių gaujos: tai jos užpuola pravažiuojančius lengvuosius automobilius, tai autobusus ir sunkvežimius.

Stebina štai kas – koks drąsus turėjo būti filmuotojas, kad išdrįs stovėti tarp plėšikų ir juos filmuoti! Tokių vaizdelių tikslas vienas – sukelti kuo didesnį priešikumą pabégėliams, o pasipiktinimo bangą nukreipti į savo šalių vyriausybes, kurios, deja, priverstos narplioti ši Gordijaus mazgą, sumazgytai ne kur kitur, bet Kremliuje.

Lietuvoje viešėjo ES vyriausioji įgaliotinė užsienio ir saugumo politikai

Pirmadienį Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė susitiko su ES vyriausiaja įgaliotine užsienio ir saugumo politikai Federica Mogherini. Susitikime kalbėta kaip kovoja su Europai kylančiais išoriniai iššūkiais, aptarta saugumo padėtis regione, pabégėlių krizė.

„Siandien Europai kaip niekada reikalinga vienybė. Situacija Ukrainoje vis dar įtempita, Rusija tebedemonstruoja karinę galią regione, o į Euro-

pą plūsta masinis pabégėlių srautas. Reikalingas vieningas ir solidarus visos ES atsakas“, – sakė Prezidentė.

Šalies vadovė su F. Mogherini aptarė pabégėlių krizę. Prezidentės teigimu, esame pasirengę solidariai ir geranoriškai priimti pabégėlius, tačiau nepritariame privalomam ir nuolatiniam kvotų paskirstymo mechanizmu.

Pasak Prezidentės, vien tik pasidalindama 120 tūkstančių

pabégėlių ES krizés neišspręs. Būtina rasti sprendimus, kaip apsaugoti ES išorės sieną ir suvaldyti migracijos srautus.

Šalies vadovės teigimu, paktusi geopolitinė situacija reikalauja atidžiai peržiūrėti ir atnaujinti ES saugumo strategiją, kurioje būtų numatytaatsakas ir į hibridinio karo grėsmes bei priešišką propagandą. Pirmajį šio dokumento, kuris atitinkę realius saugumo iššūkius ir geopolitiškius pokyčius, projektą Euro-

pos Išorės Veiksmų Tarnyba turėti parengti dar ši rudenį.

Pasak Prezidentės, kova su priešiška propaganda, apie Europą skleidžiamu melu ir bandymais diskredituoti euro- pietiškas vertėbes šiuo metu yra tarp svarbiausių ES saugumo prioritetų. Lietuvos ir kitų ES narių iniciatyva Komisija parengė Strateginės komunikacijos planą, kurio tikslas ugdyti ES piliečių sąmoningumą ir atsparumą propagandai, didinti

ES gebėjimus efektyviai reaguoti į dezinformaciją ir stiprinti nepriklasomą žiniasklaidą.

Šalies vadovės teigimu, taip pat labai svarbu įgyvendinti Rygos viršunių susitikimo įsipareigojimus – iki šių metų pabaigos suteikti Gruzijai ir Ukrainai bevizij režimą ES, užtikrinti, kad ES ir Ukrainos laisvosios prekybos sutartis įsigaliotų jau nuo kitų metų pradžios, toliau išlaikyti griežtą Krymo aneksijos nepripažinimo politiką.

Lietuviai gelbėjo žydus

žydus nuo nacių genocido.

„Didžiuojamės drąsuoliais, sugebėjusiais paminti egoizmą, nepaisyti savisaugos instinkto ir padaryti, kaip atrodė, neįmanomus dalykus. Dabar galime pasakyti, kad tai buvo neįkainojama“, – sakė šalies vadovė.

Pasak Prezidentės, padėti

nacių persekiojamiems žmonėms buvo nepaprastai kilni, žydus per Antrajį pasaulinį karą gelbėjusių lietuvių misija. Ji buvo vienas tauriausiu ženklu, parodžiusių draugystę tarp daugybė metų gražiai sugyvenusių lietuvių ir žydų.

Nors dabar nebéra daugy-

bės tų, kurie apdovanojami, Prezidentė pabrėžė, kad savo žygdarbiu jie visada išliks gyvi kiekvieno širdyje. Tai turėtų įkvėpti ir suteikti jėgų visada ir visur ginti mūsų laisvę, saugoti žmogų ir puoselėti demokratiją.

Šalies vadovė nuoširdžiai padėkojo visiems, kurie nua-

linti karą ir persekiojimų gelbėjo gyvybes ir liudijo žmogiškumą, taip pat tiems, kurie puoseleja ši garbingą atminimą.

Žūvančiųjų gelbėjimo kryžiai Prezidentės dekretru apdovanoti 47 asmenys.

Prezidentės spaudos tarnyba

Bus aptariama Vidurio ir Rytų Europos saugumo architektūra

Rugėjo 25–26 dienomis Vilniuje vyks Vidurio Europos politikos mokslų asociacijos konferencija „Saugumo architektūra Vidurio ir Rytų Europoje: dabarties grėsmės ir bendradarbiavimo perspektyvos“.

Mokslinės konferencijos metu bus analizuojami aktu-

aliausi šių dienų saugumo iššūkiai Vidurio ir Rytų Europoje. Programoje iš viso numatyta 15 sesijų, skirtų euroatlantinės integracijos pokonstitinėje erdvėje, kibernečių ir informacinio saugumo, konfliktų Ukrainoje ir Gruzijoje, energetikos infrastr-

uktūros, partinio populizmo ir kitų esminių šio regiono probleminų aspektų analizei.

Programoje numatyti trys plenariniai renginiai: 2010–2014 metais „Freedom House“ vadovo Davido Kramerio paskaita apie Rusijos politikos iššūkį regiono saugumui

ir dvi apskritojo stalo žymių šio regiono ekspertų diskusijos. Pirmoji jų skirta aptarti Vidurio Europos ir Baltijos valstybių požiūrį į ES ir Rusijos santykius. Antroji – įvertinti politikos mokslų raidą Vidurio ir Rytų Europoje per du transformacijos de-

simtmečius.

Konferenciją organizuoja Vilniaus universiteto Tarpautinių santykių ir politikos mokslų institutas, Lietuvos politologų asociacija ir Vidurio Europos politikos mokslų asociacija.

KAM informacija

Mūzos palytėta

Kai visagalė Mūza nusižiūri auką, nuo jos kerų niekas neįsivaduoja. Muzikai kuria simfonijas, dailininkai tapo šedevrus, literatai dovanos mums eiles ir prozos kūrinius. Ir niekas negali nerašyti, nekurti muzikos, netapytis, netašyti akmens ar neraižyti medžio, nes to jų prašo Mūza.

Kaunietė Janina Ulinskienė, literatūrinis pseudonimas – Smiltė, Mūzos malonę pajuto vaikystėje. Sako, dabar nė neprisimenanti, kada surimavo pirmajį eilėraštuką, gal trečioje ar ketvirtijoje klasėje. „Tie mano pirmieji eilėraščiai buvo vaikiškai naivūs, bet man – gražūs, nors tu ką...“ – šmaikštauja Janina.

Pirmieji bandymai eiliuoti nebuvvo nei vertinti, nei kas nors vaikui patarė, kaip reikėtų rašyti. Iš širdies – į mokyklinio sąsiuvinio lapus. Apie gamtos grožį, pavasario laukimą, prāzydusias gėles, tokie buvo Janinos eilėraščiai. „Bet nepadėjau tą sąsiuvinių į šoną, o vis rašiau ir rašiau, nes mintys knibždėjo galvoje, prašesi užrašomos,“ – prisimena Janina.

Šiandien Janinos Ulinskienės-Smiltės kūrybos lobyne dešimt knygų: trys poezijos ir septynios skirtos vaikams. Pirmoji poezijos knyga pavadinta „Norėčiau būti paukštė“, antroji – „Būkim laimingi“ ir trečioji – „Mūzos dovana“. Pastarojoje skaitome autorės minčius apie jai skirtą misiją:

Likimo man skirta dalia –
Tai mano Mūzos dovana,
– Kurią jaučiu aš nuolatos,
Kurią ir ainiai dar kartos.

Poezijos knyga „Mūzos dovana“ išleista praėjusių metų rugsėjį. Per širdies virpesius, per taurių minčių ir polėkių prizmę, per nuotaikų įvairovę poetė kuria vaizdus ir įvaizdžius, pasitelkdamas išgyventų dienų pastebėjimus bei sukauptą patirtį. „Lengviausiai krinta į balto popieriaus lakką eilutės, skirtos vaikams. Tačiau kartu tai ir atsakinga, nes vaikai arba skaito jiems para-

šytas knygeles, arba – ne, o savo skaitytojams aš privalau parašyti nuoširdžiai,“ – sako Janina Ulinskienė. Dvi paskutinės Janinos knygutes vaikams išspausdintos kartu su poezijos knyga „Mūzos dovana“. Vaikams skirtos knygutes iliustruotos grafikos piešiniai, kuriuos galima spalvinti, – taip autorė skatina netik skaityti, bet ir pasidarbuoti spalvotais pieštukais.

Visa J. Ulinskienės kūryba perpinta gamtos vaizdais, per lyrikos prizmę atskleidžiami žmonių bendravimo ir būties atspindžiai, gyva gyvenimo prasmės pajauta. Neperžengdama poetinės kalbos reikalavimų autorė deramai išprasmina žodį. Poetė geba išsaugoti tai, kas yra šalia jos ir kas joje pačioje.

Brėsti kaip menininkei J.Ulinskienei padeda bendravimas su rašančiais žmonėmis, dalyvavimas literatūriuose vakaruose, naujų knygų sutiktuvėse, poezijos šventėse. Savotiška išminties klodu atskleidimo mokykla tapo Lietuvoje veikianti kūrybinės raiškos asociacija „Branduma“, kurios skyrius sėkmingai savo veiklą plėtoja ir Kaune. Diskusijos, įdomūs pokalbiai, aptariant rašančiųjų kūrybą, analizuojant literatūros aukštumas leidžia kiekvienam jos nariui ir tobulėti, ir produktyviai kurti. Kita rašančius žmones glaudžianti jauki pastogė yra Lietuvos nepriklausomų rašytojų sąjunga. Aktyviai veikiantis jos skyrius Kaune jungia nemažą būri šio miesto literatūrą. Janina Ulinskienė – šio skyriaus aktyvinė, nuolatinė diskusijų dalyvė. Kas, jei ne kvalifikuoti, patarimai padės suvokti tikrasias vertybes ir igyti pasitikėjimo.

Kai LPKTS buveinės salėje ar kitur vyksta renginiai, minėjimai, šventės, jas įprasmina ir pagyvina Kauno buvusių tremtinii choras „Ilgesys“. Jau daugiau kaip dešimtmetį tarp chorisčių ir Janina Ulinskienė. Be dainos ši moteris negalėtų ramiai gyventi... Kaip ir be poezijos. Jos širdies šilumą, konkretių veiklą jaučia Kaune įsikūrusi Našlaičių brolija, kurioje ne vienerius metus darbuojasi ir Janina Ulinskienė. „Mes, šios brolijos nariai, stengiamės įsigilinti į našlaičių gyvenimo ypatumus, tarpininkauti sprendžiant problemas. Būtume visi brolijos nariai lai-

mingi, jei Lietuvoje neliktu tokų įstaigų, deja, kol kas yra taip“, – sako J.Ulinskienė.

Kai pečius slegia rūpestcias ir maži rūpestėliai, jaukumo, ramybės Janina ieško namuose. Paramos, atjautos ieškoti nereikia. Ją suteikia vyras Vytautas, jau suaugę sūnūs Rimantas ir Egidijus. Apie daraną ir sutarimą šeimoje liudija atšvėstos Janinos ir Vytauto bendro gyvenimo 50-osios metinės. Suaugo sūnūs, padovanė Ulinskams keturis vakaicius, o šie – net porą provai- kaičių.

Jei ne sunki vaikystė, kai Janinai kurį laiką teko gyventi vaikų namuose (esant gyviems tėvams), vargu ar ji pati būtų tokia jautri ir romantiška. Gal jos sielos kloduose būtų nusėdės sunkus abejingumo akmuo? Dažnai išgyventas skausmas gimdo atjautą ir švelnumą, gebėjimą mažuose dalykuose ižvelgti didybę ir galią. Dažnai kančia užaugina gėrio daigelius, kurie išsilieja eilėmis. Eilėraštyje „Išmokei mus“ autorė rašo:

Vedei per
Nykias dykumas,
Oazes ir sniegynus.
Išmokei mus
Atrast kelius
Į bibliotekas,
Knygynus.
Jeigu
Nebūtumei šalia –
O Angele Tirtybės.
Nerastum posmų
Naktyje,
Palaimos
Ir ramybės.

Ramybės angelas Janiną Ulinskienę lydi visą gyvenimą. Savojo angelo lydima ji kuria eiles, dalija žmonėms kupinas džiaugsmo ir gėrio dovanas. Todėl ir jai atseikėta gausiai – kurti, džiaugtis savo naujomis knygomis, išdalyti širdies šilumą ją supantiems žmonėms. Pokalbio metu „išpešiau“ iš Janinos Ulinskienės pažada: dar parašys naujų eilėraščių, dar ne vieną knygą išleis ir mažiesiems skaitytojams.

Aušra ŠUOPYTĖ

Sveikiname

90-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname 1941 m. buvusią Jakutijos tremtinę **Anelę SUGINTAITĘ-AGURKIENĘ**. Linkime sveikatos, Dievo palaimos, Švč. Marijos globos, ilgiausią metų.

Sesuo Elena,
LPKTS Kauno filialas

Brangią **Bronislavą LYBERYTE-GABRĒNIENĘ**, Aukštaitijos dukterį, 10 metų išvargusią Vorkutoje, vieną iš pirmųjų LPKTS Palangos filialo narių, nuoširdžiai sveikiname **90-ojo** jubiliejaus proga.

Linkime sveikatos, Dievo palaimos ir džiaugsmo artimųjų apsuptyje.

LPKTS Palangos filialas

Sveikiname buvusią tremtinę, LPKTS Rokiškio filialo pirmąją pirmininkę **Zofiją Vandę MAKUŠKAITĘ-GONCARU-KIENĘ**.

Tegul **85-asis** gimtadienis dovanos sveikatos, stiprybės ir Dievo palaimos.

LPKTS Rokiškio filialas

Garbingo **80-ojo** jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname **Zigmantą RAUDONĮ** – 1951 metų tremtinį, LPKTS Tauragės filialo tarybos narį.

Linkime sveikatos, dvasios ramybės ir Aukščiausiojo globos.

LPKTS Tauragės filialas

Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Panevėžio filialo narius:

Aldoną JASIŪNIENĘ ir Petroną PAKARNIENĘ – 90-ojo,

Reginą LIAUDANSKIENĘ, Veroniką VIZBARIENĘ ir Albertą GURSKĮ – 85-ojo,

Palmyrą BULOVIENĘ, Veroniką ZLATKUVIENĘ, Mečislovą MATULYTYĘ ir Algirdą ČINIKA – 80-ojo,

Redą TOTORIENĘ – 75-ojo,

Liudviką LASKAUSKIENĘ, Janiną VALIKONIENĘ ir Ipolitą MUŽĄ – 70-ojo,

Ventą KUČIENĘ ir Andrių SPALVETERI – 60-ojo,

Ireną BEREŽANSKIENĘ – 55-ojo.

Linkime stiprios sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Panevėžio filialas

Padėka

Dėkojame knygos „Tremties vaikai“ antro tomo leidybai paaukojusiems:

LPKTS Jonavos filialui – 100 eurų,

Vaidilutei ir Antanui Masiuliams – 100 eurų.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama:

bet kuriame „Lietuvos pašto“,

„Pay Post“ skyriuje,

per „Lietuvos pašto“ laiškininką,

paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400,

internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina:

1 mėn. – 2,36 euro,

3 mėn. – 7,08 euro.

Egzaminas tremties vagone

1940 metais okupacinė valdžia jsakė biržiečiams Jonui ir Apolonijai Morkūnams bei jų dukrai gimnazistei Birutei iš nuosavo namo Dvaro gatvėje Nr. 1 išskelti. Mat jis labai patiko naujai paskirto vykdomojo komiteto pirmininko Juozą Plečkaičio žmonai. Gal dėl to, kad name, kaip retai pas ką anuometiniuose Biržuose, buvo įrengtas vandentiekis ir kanalizacija, naujai suremontuoti kambariai. Naujoji „šeimininkė“ bemat Jame ir apsigyveno. Morkūnų pianinas buvo išvežtas „liaudies kultūros“ reikalams naudoti. Tėveliai išsi-kélė gyventi kitur, o Birutę pareiškė, kad iki gimnazijos baimimo niekur neiseis. Po dideilių ginčų, naujoji šeimininkė leido Birutei nedideliam kambarėlyje gyventi iki mokslo metų pabaigos.

Jai buvo šešiolika. Birutė šiandien gerai atsimena, kai „draugė“ Plečkaitienė, įsikūrusi tėvų miegamajame, keliais naktis prieš egzaminus daina-vo sovietines dainas ir nedavė miegoti. Kartą, kai mama nu-ėjo į daržą išsirauti savo sodin-tū daržovių, naujoji ponai per langą ją apvagino.

Tėvus priglaudė už Muravankos gyvenę Lapénai, kurių žemė ribojosi su Morkūnų turėtu sklypu. Likęs be pastogės, Jonas Morkūnas sumanė savo žemėje pats pasistatyti nedidelį namelį, tad pradėjo kasti žemę pamatams. Ta 1941 metų birželio 14-osios rytą, saulei tekant, atvykę trémėjai vyra rado bedarbantį naujojoje statyboje. Kai ji žmonos Apalonijos akivaizdoje areštavo, toji sukniubo be gyvybės žymių. Baudėjai įsitikino, kad moteris Sibiro nepasieks, gal net iš patalo jau nebepakils, tad į Biržų geležinkelio stotį išsivežė tik Joną. Turėjo surasti ir Birutę.

Apie tėvelio areštą mergai-tei pranešė atbėgės Lapėno sūnus Vytautas. Si nedelsdama išbėgo į stotį, susirado tévo vagoną ir įsitaikės greta jo ant gulto. Teturėjo pasiėmusi chronometrą ir oranžinį chalatą, kuriuo apsigaubdavo po plau-kimo treniruotės. Birutė buvo „tévelio vaikas“, tad negalėjo susitaikyti su mintimi, kad jis pasmerktas Sibiro tremčiai ir išvyks vienas, o ji liks Lietuvuje. Jai gimnazijoje buvo likęs paskutinis egzaminas...

Kita dieną prie jų vagono atėjo sargybiniai ir netikėtai išsi-vedė Birutę į stoties keleiviu laukiamąjį patalpą. Ten ji pa-matė keturis gimnazijos mokytojus iš brandos egzaminų komisijos. Ginkluotų sargybinių apsupta, Birutė laikė paskutinį fizikos egzaminą. Bilietu-

netraukė – ją klausinėjo iš vi-so kurso. Mat sužinojusi apie gimnazistės tremtį, leidimą iš NKVD egzaminuoti mergaitę ir išduoti gimnazijos baigimo atestatą gavo geografijos mokytoja Ona Kuprytė. Po daugelio metų mokytoja prisipažino tada bijousi, kad į vagoną gali nuvesti ir ja.

Kai po dienos su išrašytu Biržų gimnazijos baigimo atestatu į stotį atskubėjo mokytoja perduoti jį Birutei, tremiamujų traukinio jau neberado. Ešelonas buvo išvykės Šiaulių link. Sužinojė apie bendrakla-sés tremtį, gimnazistai atnešė jai daug maisto produktų, daugiausiai konservų. Mergaitės, kad lietuviai apsaugininkai ne-pažintų tų pačių veidų perduo-dančių maistą, eidamos prie vagono grimavosi, taip keis-damos išvaizdą. Prieš išvežimą, tą ankstų saulėtą rytą Birutę perone dar spėjo pamatyti prijuoste akis prisidengiu-sią savo močiutę Konstanciją Čeponiene.

Emilis Balčiūnas, tuometinės Biržų geležinkelio stoties viršininkas, kartu su mokytojais tarpininkavo, kad Birutę galėtų laikyti paskutinį brandos egzaminą. Jo žmona Kotryna kitą dieną susirado ašaro-jancią Birutės mamą Apaloniją ir padėjo atsigauti. Moteris pradėjo reikalauti vykti į Sibi-rą kartu su vyru bei dukterimi. Perkalbėti nepavyko. Pirmiausia Kotryna pasiliogusių moterų nuvedė pas gydytojus. Jie ru-sų kalba išraše pažymą, kad ji nedarbinga. Geležinkelinių kai nuvežė Apoloniją į Šiaulius, kur tremtiniai buvo persodina-mi įplėčiojo geležinkelio vago-nus. Vidurnaktį savanorė tremtinė buvo įstumta į vagoną. Matyt, trémėjai sunkiai rinko pasmerktuosius, nes iš Biržų ešelonas į Naująją Vilnių iš-vyko nepilnas ir pavėlavęs.

19 amžiaus antroje pusėje Antanas Morkūnas kumečiau-vo netoli Krinčino buvusiame Klausučių kaime (dabar – Pasvalio rajonas). Vedė vietinę merginą Albiną Tumkevičiū-tę. Išmoko gaminti verpimo ratelius. Augino du sūnus: Joną ir Antaną. Jonukas (1884–1942) ir buvo Birutės tévelis. Jis irgi tapo kumečiu. Niekada mokyklos nelankė, pats išmo-ko skaityti ir rašyti iš dvarelyje esančios pono bibliotekėlės knygų. Buvo labai gabus, tau-pus, raštingesnis už kitus, mo-kėjo visus darbus. Suaugęs ta-po statybų rangovu. Jau Nepri-klausomybės laikais subūrės darbininkų brigadą dalyvaudo-vo varžytinėse darbams atlikti. Net samdė inžinieriu iš Biržų Povilą Valiūną, kuris suda-rydavo sąmatas, skaičiavo rei-

kalingas medžiagas, o „bera-stis“ Jonas jo darbą tikrindavo. Jau ketvirtą dešimtį ipusėjės ir prasigyvenęs, Jonas pradėjo dairytis žmonos.

Petas ir Konstancija Čeponiai gyveno Pasvalyje, nuo-savame namelyje prie pat geležinkelio stoties. Augino sūnų Petrą ir tris dukteris: Apaloniją, Veroniką ir Oną. Petras bu-vo pusiau ūkininkas, turėjo žemės sklypą ir grojo miesto dū-dū orkestre. Pūtė pačią di-džiausią dūdą. Senatvėje apa-ko. Prie jo namo buvo molynas, tai aklasis sumanė padėti šei-mai: išropodavo iš trobos į lauką, kasdavo molį, formuodavo plytas, degino jas krosnyje ir pardavinėdavo žmonėms. Ply-tos buvo labai paklausios. Iš to paties molio darė ir kerami-nius suvenyrus, kuriuos daly-davo vaikams (o kartais ir su-augusiemis).

Apalonija (1903–1971), Birutės mama, buvo pati ge-riaušia siuvėja Pasvalyje. Jos sesuo Veronika išvažiavo gy-venti į Argentiną. Buenos Ai-rėse ištekėjo už Juozą Lembe-rio, o jų sūnus gydytojas Luisas Juozas (1937–1998) gra-ziai mokėjo lietuviškai, buvo pilnas lietuviybės, po 25 metų tylos miesto radiofone atgaivi-no lietuviškas radijo valandė-les „Labas rytas, Lietuva“. Jis savo namuose Buenos Airėse surinko vieną didžiausią Pietų Amerikoje lietuviškų meno dirbinių kolekciją, į kurią pa-teko netgi Lietuvoje išdrožta Kybartų vidurinės mokyklos mokinijų Prakartėlė. Luisas Juozas 1991 metais atvežė į Vilnių Lujano Šventovės šv. Marijos statulą (dabar ji stovi Vilniaus arkikatedros Tremtinių koplyčioje). Birutė mena šios relikвиjos sutikimo iškilmes, kurias organizavo jos klasės draugas monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas.

1923 metais Jonas Morkū-nas Apalonijai Čeponytei pa-sipiršo. Vestuvės buvo gražios. 1924 metų pabaigoje jiems gi-mė dukrelę Birutę. Po trijų metų šeima apsigyveno Biržuose, Pasvalio g. 10 (prie Agluonos upės tilto), Jono tėvų name.

Jonas Morkūnas, Biržuose subūrės rangos darbų artelę ir statės pastatus, turėjo ir nuo-savas čekiškomis mašinomis aprūpintas stalių gaminių dirbtuvės. Jo kaip sumanaus rango vo sékmę lémė gebėjimas ti-kllai ivertinti statybų vertę, ne-užkelti kainos ir sau palankiomis sąlygomis laimėti varžytu-ves. Masinių mokyklų statybų metu Lietuvoje darbo Jono bendrovei buvo labai daug. Ta-da jis po objektus važinėdavo motociklu su priekaba ir tuo

visus stebino. Biržuose Jono bendrovė statė „Aušros“ pradi-nę mokyklą. Darbų baigimo proga mokyklos salėje surengė di-deles vaišes sve-čiams ir darbininkams.

Baigusi moks-lus, būsimoji Lie-tuvos prezidento Antano Smeto-nos žmona Sofija Chadakauskaitė (1885–1965) apsigyveno savo tėvų naujai įsi-gytame dvare Sebeniškyje, Nemunėlio Radiliškio valsčiuje, Biržų apskrityje. 1903

metais per Kalė-das įvyko Anta-

no Smetonos ir Sofijos Chada-kauskaitės sužieduotuvės. Vé-liau kai Sebeniškių dvare rei-kėjo vykdyti statybos ir remonto darbus, tuometinis Respublikos Prezidentas A. Smetona rangovu pasirinko Joną Morkūną. Statybose lan-kydavosi prezidentienė. Daž-nai bendraudavo su Jonu, kartais grįzdama į Kauną sa-vo automobiliu jį paveždavo. Jam būdavo smalsu ir linksma stebėti, kaip išsigražinę poli-cininkai ir kariūnai atidavinė-jį pagarbą ir atidarydavo au-tomobilio duris ponai preziden-tienei bei kartu važiu-siam jam, mažaraščiu. Kar-tą Antano Smetonos vizito Biržuose metu pas fabrikanta Petrą Variakojį (1892–1970) Astravo dvare sureng-tas balias. Šalia garbingo sve-čio pasodino žodžio kišenėse neieškančią Apaloniją Mor-kūnienę, kuri mokėjo teisin-gai elgtis prie stalo. Jiedu ilgai bendravo.

Be Birutės Morkūnų šei-moje gimė dar du vaikai: Vy-tautas ir Genutė. Tačiau jie mi-rė dar būdami kūdikiai, tad mergaitė tapo motinos meilės ir rūpesčio apgaubta. Ji Biržų Antano Smetonos valstybinėje gimnazijoje buvo šokėja ir sportininkė, veikli klasės se-niūnė. Mokėsi vidutiniškai, bet drįsdavo paprieštarauti net mokytojams. Birutė režisuo-davo klasės draugų vaidinimus, pagal savo sukurtus scenarijus. Net pavaduodavo ilgametę gimnazijos šokio ir baleto mokytojają Eleną Šlekię. Todėl draugai ją vadino balerina. Mergaitė buvo įsitikinusi, kad jai nedalyvaujant renginyje, vis-kas sugriūtų. Klasės auklėtojas Petras Andijauskas džiaugėsi

Birutė Morkūnaitė, 1932 metai

turėdamas tokią pagalbininkę. Birutės klasėje mokėsi da-bar žinomi žmonės: medikas prof. Jonas Vytautas Bakšys (g. 1923 m.), monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas (1922–2001), poeto Eugenijaus Matuzevičiaus brolis Leonardas (1923–2000). Kurį laiką pas Morkūnus gyveno Birutės dė-dė Jonas Vasinauskas (1906–1996), vienas iš cirko meno pradininkų Lietuvoje. Tapti cirko artiste užsimanė ir Birutė. Žiemomis Birutę ir jos partnerį Adomavičių porinio čiuožimo figūrų mokinėdavo sporto entuziastas notaras Pranas Lembertas (1897–1997). Kitas dėdė – žinomas mokslininkas Petras Vasinauskas (1906–1995).

Okupacijos pradžioje Kau-no sporto halėje vykusiose tarptautinėse paauglių krepšinio varžybose Birutė buvo Lie-tuvos rinktinės narė. Varžybas stebėjo neseniai Biržus aplankęs ir net Birutę šokdinės tuo-metinis „respublikos galva“ Justas Paleckis. Paskutinę se-kunde jos į krepšį įmestas ka-muolys lémė vieno taško per-svara ir pergalę lietuvių prieš lenkaites. Deja, jau po keliu mėnesių jis pasmerkė mergaitę klaikiai tremčiai.

Statybų užbaigtvių Sebeniškėse iškilmėse, atsiskaityda-ma už atliktus darbus, p. Sofija Smetonienė Jonui Morkū-nui vietoje pinigų įteikė vek-seilių, kurie okupavus Lietuvą prarado vertę. Prezidentas su šeima pasitraukė į Vaka-rus, greitai Morkūnų keliai pasuko priešinga kryptimi – į Sibirą.

(Bus daugiau)
Stanislovas ABROMAVIČIUS

Mūsų kančia prisidės prie Lietuvos laisvės

Tesinys.

Pradžia Nr. 34 (1152)

Sargybiniai ir šunys

Dažnai tardymo palapinėje po stalu sėdėdavo Sibiro laika. Pagal tik jai suprantamą signalą sugriebdavo už kojos ir taip dantimis spausdavo, kad nevie-nam ir į kelnes tekdavo nusišla-pinti. Etapo vagone tupėdavo rудieji vilkšuniai, kai kareivis užsnūsdavo, vilkšunis pribėg-davo ir žadindavo, jei kuris ka-linys norėdavo atlikti reikalus, vilkšunis atsiguldavo prie va-gono durų. Bet šunys turėjo dar kažkokį gailestingumo jausmą, ko nepasakysi apie en-kavedistus, kai kalinys sirgu-liuodavo, turėdavo tempera-tūros, vilkšunis prislinkdavo prie ligonio ir laižydavo vei-dą, rankas. Kartą prie mano nugaros tris dienas ir naktis išgulėjo. Sargybiniai šunį nu-varydavo šalin, bet jis vėl su-grįždavo. Jei ne šuo, kažin ar būčiau išlikęs gyvas po sunkaus plaučių uždegimo. Kaliniam nebuvo galima šuniui nė gaba-liuko duonos paduoti, bet aš nesilaikiau taisyklių ir nuo sa-vo mažos riekutės dar nulaž-davau krisleli.

„Man sekėsi vilkšunius patraukti savo pusėn. Tardymo metujie iprastai geležiniai dantimis traiškydavo kojas, o tik man dažniausiai tik suka-davo, bet švelniai, neskaus-mingai. Vagonų šunys meiliai man šypsodavosi, ausimis kar-pydavo. Tai sargybiniams labai nepatiko, bet jie šunų įveikti nesugebėdavo. Kampe sédintį vilkšunį aš lietuviškai šaukdavau „Ateik“, ir tasai švelniai imdavo urgti. Tačiau kaliniai kentėdavo, o kaip kentėdavo nuo dresuotų vilkšunių. Jie kramtė kalinius už menkiausią judeši. Kai sargybinis bara, tai ir šuo puola kalini, drasko jo drabužius, skausmingai kan-džiojasi.

Kartą vilkšunis išsisiautėjo-du kalinius mirtinai sukan-džiojo. Jie ēmė gintis, galop, šuo puolė savo globėją – stv-erė jam už gerklės. Tik kitas kareivis šautuvo buože nutrenkė jį. Šuns būta be galo protingo. Jis apsimetė negyvas esas, o kai ginkluotas kareivis šautuvą už-sidėjo ant peties, vilkšunis kaip strėlė šoko ant jo ir parsiver-te po savimi. Nekandžiojo kareivio, tik urzgė, matyt, norėdamas parodyti, kad draugaukime, nesipykime. Gal po trejų metų šuo tą sargybinį nužudė sniegynuose, kai kareivis jį išsivedė me-džioti. Dingo ir vilkšunis, nie-kas jo daugiau nematė. Tik-

riausiai patraukė į kalnus ga-lynėtis su meškomis, ten maistui elnių lig valias. Iš la-gerių nemažai vilkšunių pasi-traukdavo į kalnus.

Po kelerių metų, kai galė-jau su slidėmis toliau nu-šliuožti, matydvau ne vieną vilkšunių stepėje. Kartą vienas ēmė prie manęs artėti, labai išsigandau. Ką su slidžiu laz-dele padarysi prieš tokį galiū-ną, bet vilkšunis gal atpažino mane, o gal buvo žmogaus pasiilgęs, kad tik urzgė. Vilk-šunio kailis blizgėjo, tik uodega buvo nuleista, tai reiškė, kad jis kažko nepatenkintas. Kai ēmiau nuo jo tolti, labai di-deliu greičiu, nesivijo, tik grau-džiai sustaugė.

Dieve, kiek žmogus gali iš-kęsti kankinimų tardymo die-nomis: kai ne tik kumščiais daužė vyrukai, turintys bok-sininkų patirties, bet ir padus degindavo, tarp rankos pirštų pagaliukus išspraudę, guma suverždavo, tris keturias par-as neleisdavo užmigtis, tar-škekli prie lubų karceryje pakabindavo. Dar dresuoti šunys kiek kalinių mirtinai už-kramtė. Ant ukrainiečio bok-sininko paleido penkis šunis. Jie vienas per kitą puolė ir draskė ukrainietį visą valan-dą. Neliko ko ir užkasti – į ga-balus suplėše viso barako aki-vaizdoje. Sargybiniai užleido šunis ant ukrainiečio už-smulkmeną, bet taip norėjo pademonstruoti kitiem kaliniams šunų piktumą ir negailestingumą.

Mirtys

Iš Skraičionių kaimo Žoli-nių naktį išsivedė mus septynis – mane, keturis pusbrolius Adžgauskus iš du sesers sūnus Dudavičius. Čekistai važiavo dviejuose vežimuose, mes vie-nas su kitu surišti basi nukelia-vome 50 kilometrų. Batai greitai nutryne kojas. Pirmajį vakara, tardė Pilviškių miestelyje, netoli Vilkaviškio iškūrusia-me saugumo štabe. Klausiné-jomai, o prirašė po keletą la-pų. Po kiekvieno klausimo skaudūs smūgiai, ištreniruoti šunys kartas nuo karto suka-davo vieną, tai kitą koją. Kaž-kodėl mane ir Juozą Adžgaus-ką lupo skaudžiausiai. Todėl, kai reikėjo išsikasti kiekvie-nam po duobę nakčiai, mes ka-sėme ilgiausiai.

Iš Vilkaviškio į Kauną mus jau vežė sunkvežimiai. Čekis-tai lietuvių buvo surinkę jau porą tūstančių. Nuo žilų sene-lių iki visai berniokų. Mus rinko pagal 1940 metų sąrašus tuos, kurie tada nepriaratė Lie-

tuvos ištojimui į Sajungą.

Greitai atsidūrėme tikrame pragare netoli Minsko, net ne-prisimenu to miestelio pavadi-nimo. Iki mirties neužmiršiu košmaro, kurį kiekvienas paty-rėme. Juozas Adžgauskas, or-ganizavęs 1941 metais kom-jaunuolių gaudynes, iš tardy-mo palapinės iššliaužė kruvi-nas, purvinas (suspardytas), paeiti negalėjo, čekistai ati-tempė į išpalapinę. Vincas Du-davičius žinojo vokiečių palik-tus partizanams šaudmenų ir ginklų sandėlius. Jis dalyvavo sandėlių statyboje. Iškasė 8 metrų ilgio, 6 metrų pločio duobes, privežė kulkosvai-džių, šautuvų, pistoletų. Kelis šimtus dėžių šaudmenų. Če-kestai kvotė, kur vokiečiai pa-slėpė ginklus, bet Dudavičiai , nors ir žinojo, tylėjo. Todėl abu nukankino tardymo metu.

Prie Minsko iškūrė lietuvių barakai greitai retėjo. Tardy-tojai specialiai paruošti, išlai-kyti gyvais tik tuos, kurie galės kirsti mišką. Aš taip pat pri-klausiau kirtėjų kategorijai. Ten vyko teismai. Mane nutei-sė 10 metų. Prieš teismo posé-džius visus gydydavo, mėlynes padažydavo.

Jeigu iki Minsko važiuo-jant ešeloną sudarė 35 vago-nai, tai iki Potmos lietuvių at-vežė tik 15 vagonų (400–500 vyrių). Mano pusbrolius ir se-sers sūnus priglaudė Baltaru-sijos žemė.

Mordovijoje lietuvius iš-skirstė po skirtingus barakus. Barake, kuriame aš buvau at-vežtas, gyveno tik penki lietu-viai ir senuviai – rusai, ukrainiečiai, vokiečiai, japonai. Ru-sai nuo karo ir prieškario lai-kų: mokslininkai, aukšti armi-jos vadai ir aukšti tarnautojai. Vienu metu baraką pripildė vengrai, vėliau lenkaipovalymo, ukrainiečiai po Kijevu akcijos „ukrainiečiai burkimės, šeimo-se nekalbékime rusiškai“.

Senuviai supažindino ma-ne su lagerio kapais: miške iš-kastas griovys – 5 metrų gylio, 8 pločio, 100 metrų ilgio, pusė užpildytas lavonais. Kai mirdavo kalinys, jį numesda-vos į griovį, užpildavo kalkėmis ir užberdavo žemėmis. Šis la-geris gyvavo nuo 1936 metų. Nuo 1938 metų neliko nė vie-no leniniečio ne tik valdžioje, bet ir laisvėje.

Visą šį tremties laiką mane saugojo gerasis Angelas. Ga-liausiai gavau žinią, kad išleis namo. Pamatyti savo kaimą. Atgulsiu šalia tévų.

(Bus daugiau)
Parengė Juozas
DANILAVIČIUS

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija skelbia sąrašą asmenų, pretenduojančių į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą

Ignas Čėsnas, g. 1910 m., (po mirties), sukilimo dalyvis, Pasvalys, 1941-06-22–1941-06-28.

Petras Garjonis, g. 1915 m., (po mirties), partizanas, Biržų aps.

Bronius Kmielius, g. 1924 m., (po mirties), partizanas, Alytaus aps. Butrimonių valsč., Dainavos apyg. Dzūkų rinktinė Margio grupė, 1945–1946 m.

Jonas Kmielius, g. 1922 m., (po mirties), partizanas, Alytaus aps. Butrimonių valsč., Dainavos apyg. Dzūkų rinktinė Margio grupė Tauro būrys, 1945–1946 m.

Veronika Strimaitienė-Ankudavičiutė, g. 1898 m., (po mirties), žydų gelbėtoja holokausto metu, Šakių aps. Barzdų valsč., 1941–1944 m.

Stanislovas (Stasys) Strimaitis, g. 1896 m., (po mirties), žydų gelbėtojas holokausto metu, Šakių aps. Barzdų valsč., 1941–1944 m.

Mykolas Šiožinis, g. 1922 m., (po mirties), partizanas, Zarasų aps. Imbrado valsč., 1945–1947 m.

Alfonas Vilimas, g. 1930 m., rémėjas, Mažeikiai, 1946–1949 m.

Jadvyga Vėjelienė-Ilgauskienė-Vikaitė, g. 1920 m., (po mirties), ryšininkė, rémėja, Kaunas, 1946–1947 m.

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija, Gedimino pr. 40/1, LT-01110 Vilnius. Pasiteirauti tel. (8 5) 231 4157.

Komisijos pastaba. Sąrašas skelbiamas vadovaujantis Pasi-priešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos darbo reglamen-to 8 punktu: „Preendentai į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą skelbiami spaudoje“.

Lietuvos laisvės armijos karių ir rémėjų sąjungos metinė konferencija

Rugsėjo 4 dieną Rietavo Oginskų kultūrosistorijosmuziejuje iškūrusioje LLA sąjungos būstinėje įmetinė atskaitinė konferencija rinkosi Žemaitijoje gyvenantys Lietuvos laisvės armijos karių ir rémėjų sąjungos nariai. Organizacijos pirmininkė Irena Giedraitienė ir sąjungos revizorius Vytautas Voroneckas pateikė organizacijos ūkinę finansinę atskaitą.

Organizacijos pirmininkė Irena Giedraitienė atskaitoje paminėjo, jog atkurtai Lietuvos laisvės armijos organizacijai siemet su kankana dešimt metų. Ji priminė, kad 2005 metais LK Kauno įgulos karininkų ramovėje įvyko istorinė konfe-rencija „Lietuvos laisvės armija – lietuvių tautinė pasipriešinimo organizacija“. Kelmės rajono pedagogo Vytauto Urbiškio iniciatyva, talkininkau-

jant verslininkui Albinui Klimui iš Plungės, į konferenciją buvo sukvesti kariai, partizanai, šauliai ir piliečiai, neabe-jingi Lietuvos nepriklausomy-bei. Pranešimus apie Lietuvos laisvės armiją skaitė humanita-rinių mokslo dr. A. Bubnys, istorikas K. Kasparas, Atkuriamojo Seimo narė, teisininkė Z. Šličytė ir kiti. Buvo nutarta atkurti Lietuvos laisvės armiją su kariais rémėjais. Atkurtos organizacijos veiklos tikslas – rinkti istorinę medžiagą apie Lietuvos laisvės armiją, ją publikuoti ir saugoti, įamžinti LLA kovotojų atminimą – sta-tyti paminklus, rengti minėjimus, leisti prisiminimų knygas, vykdyti šviečiamąjų veiklą mo-kyklose, visuomenėje ir siekti bendradarbiavimo su kitomis patriotinėmis organizacijomis. (keliamas į 7 psl.)

2015 m. rugsėjo 25 d.

Lietuvos laisvės armijos karių ir rėmėjų sajungos metinė konferencija

(atkelta iš 6 psl.)

Įšleistos dvi knygos „Lietuvos laisvės armijos kovos Žemaičijoje“ dalys. Suorganizuoti du sąskrydžiai prie Platelių ežero. 2010 metų gegužės 17 dieną LR Seimo parodą galerijoje paminėjome pirmojo Lietuvos armijos Žemaičių legiono sunaikinimo 65-iasias metines. Kartu su Lietuvos laisvės kovos sajūdžio taryba kreipėmės į Kauno rajono savivaldybę, kad tiltui per Nevėžio upę ties Raudondvariu būtų suteiktas generolo Kazio Veverskio vardas. 2011 metų gegužės 15 dieną, minint Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dieną, tiltui iškildingai suteiktas genero-

lo Kazio Veverskio vardas.

Suorganizuoti trys žygiai Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanų takais. 2013 metų rugpjūtį „Vanagų“ būrio organizatoriui, vėliau tapusiam Žemaičių apygardos vadui, Vladui Montvydui-Žemaičiui Varnių miestelyje atidengėme paminklą, paminėjome 60-iasias jo žūties metines. 2013 metų gruodžio 10 dieną, bendradarbiaujant su LK Kauko karininkų ramove, paminėjome Lietuvos laisvės armijos įkūrėjo ir vado Kazio Veverskio 100-iasias gimimo metines.

Sukurti LLA vadų nuotraukų stendai. Įvykdyta ne mažai projektų. Be rėmėjų pa-

galbos projektų įvykdyti nei manoma. Esame dėkingi už paramą dr. J.P. Kazicko šeimos fondui, buvusio LLA štabo pareigūno Leono Vilučio šeimai, LGGRTC aukų rėmimo ir atminimo įamžinimo fondui, a.a. Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo signatarui Bronislovui Lubiu, Almai Vitkienei iš Telšių ir kitiems.

Dėl sveikatos pirmininkė atsisakė šių pareigų. Kadangi niekas nesutiko perimti organizacijos vairo, nutarta iki kitos konferencijos apsvarstyti siūlymus dėl organizacijos tolimesnio likimo.

Irena MONTVYDAITĖ-GIEDRAITIENĖ

Skelbimai

Rugsėjo 26 d. (šeštadienį)
11 val. Šiaulių universiteto Baltojoje salėje (Vilniaus g. 88) įvyks „Sibiro Alma Mater“ 6-ojo tomo pristatymas.

Rugsėjo 25 d. (penktadienį) LPKTS Jurbarko filialas, Jurbarko Petro Paulaičio šaulių 1-oji kuopa ir Jurbarko rajono šventimo skyrius rengia žygį „Kęstučio apygardos partizanų takais“.

9 val. Atminimo lentos atidengimas ir šventinimas Jurbarke prie Kauno g. 64 namo,

9.25 val. vyksime į Šimkaičius prie paminklo žuvusiems partizanams,

10.30 val. vyksime prie generolo Jono Žemaičio-Vytauto vadavietės – bunkerio Šimkaičių miške bei į pirmojo Kęstučio apygardos vado Juozo Kasperavičiaus téviškę,

11.50 val. vyksime į Eržvilką: pagerbsime Laisvės kovo tojų atminimą prie šulinio, į kurį buvo metami žuvusių partizanų kūnai, prie Eržvilko gimnazijos, kurioje veikė partizanų vadavietė, miestelio centre prie paminklo žuvusiems už Lietuvos laisvę,

13.30 val. šauliška košė prie Eržvilko gimnazijos,

14 val. vyksime į Jurbarko kapines prie paminklo partizanams, į Muitinės g. prie paminklo išniekintiems partizanams atminti,

15.30 val. žygio pabaiga ir aptarimas.

Kviečiame dalyvauti.

Rugsėjo 25 d. (penktadienį) 14 val. Vytauto Didžiojo karo muziejuje (K. Donelaičio g. 64, Kaune) bus atidaryta paroda „Abiejų Tautų Respublikos karai su Švedija 17 amžiuje“, skirta paminėti pergalę 1605 m. Salaspilio mūši ir pristatyti 17 amžiaus LDK karybos istoriją. Paroda veiks iki 2016 m. sausio 1 d.

Spalio 2 d. (penktadienį) Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos ir bendrijos Vilniaus skyriai malonai kviečia dalyvauti minėjime, skirtame 1951 m. spalio 2–3 d. trėmimo metinėms paminėti.

12 val. šv. Mišios Vilniaus Šv. Apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčioje (Lukiškių g. 10);

13 val. minėjimas ir susikaupimo valandėlė prie paminklo sovietų okupacijos aukoms atminti (Aukų g.).

Spalio 16 d. (penktadienį) kviečiame dalyvauti Pažintinio tako, skirto partizaninio karo istorijai, atidarymo iškilmėse.

11 val. svečių registracija Raseinių r. Ariogalo gimnazijoje (Vytauto g. 94, Ariogala);

11.30 val. eisena į Ariogalo parapijos Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčią;

12 val. šv. Mišios už Lietuvos laisvę ir kovose žuvusių Laisvės kovotojus;

13.30 val. iškilmės Daugėliškių miške. Pažintinio tako atidarymas, paminklo šventinimas, susitikimas su Laisvės kovų dalyviais.

Atsiliepkite!

Prašome padėti atpažinti šiuos du partizanus. Jie turėtų būti iš Kalvarijos arba galbūt Sangrūdos, Liubavo, Bartninkų valsčių. Laikotarpis – 1947 m. ruduo–1949 m. ruduo. Nusifotografavo su Vytauto rinktinės 43 kuopos partizanu Antanu Sliažiu-Dagilėliu.

Jei atpažinote, prašome susisiekti su muziejininku Roku Sinkevičiumi, tel. 8 674 04 744, el. paštas: sinkevicius@gmail.com.

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309, Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214
www.lpkts.lt, el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com, tremtinys@zebra.lt

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Jovitas Jankauskas
 1928–2015

Gimė Molėtų r. Keriobliškių k. ūkininkų šeimoje. Būdamas trejų metukų neteko tėvelio. Mokėsi Utenos, Molėtų gimnazijoje. 1950 m. areštuotas. Nuteistas ir kalintas 6 m. Kalėjo Lukiskių, Akmenės r. Karpėnų, Pravieniškių kalėjimuose. 1953 m. išleistas. Studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijos Agronomijos fakultete. Dirbo Švenčionelių, Seduvos melioracijos mašinų stotyje, Vilniaus kuro aparatūros gamykloje, Projektavimo konstravimo biure, Naujosios Vilnios „Neries“ žemės ūkio mašinų gamykloje, Respublikiniame tarpkolūkinių statybos organizacijų susivienijime Tiekimo skyriuje. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, ypač surinkant ir apibendrinant medžiagą apie kraštiečių partizanų kancias, išgyvenimus ir netekitus. Parašė knyges „Skudutiškio krašto partizanai, jų rėmėjai ir ryšininkai“, „Skudutiškio parapjiečiai, nukenčė nuo Antrojo pasaunilio karo ir okupacijų“, „Skudutiškio krašto lankytinos vietas“, „XX amžius: Kaniūkų seniūnija: Alantos valsčius, Utenos apskritis“, išleido savo prisiminimus. Aktyviai dalyvavo ir rėmė jamžinant žuvusių už Lietuvą laisvės kovotojų atminimą. Jo iniciatyva Skudutiškio bažnyčios šventoriuje atidengta memorialinė lenta žuvusių krašto partizanų atminimui.

Palaidotas Vilniaus Saltoniškių kapinėse. Nuoširdžiai užjauciami sūnų Steponą, seseris Aldoną ir Marytę, jų šeimas ir artimuosius.

Laisvės kovų dalyvė, hab. dr. Janina Šyvokienė

Jonas Garuolis
 1937–2015

Gimė Rokiškio aps. Ragelių valsč. Dagilių k. ūkininkų šeimoje. Baigė Lašų pradinę mokyklą. 1951 m. su tėvais, broliu, seserimi ir močiute ištremtas į Tomsko sr. Verchne Ketsko rajoną. Dirbo miško pramonėje. 1958 m. reabilituotas grįžo į Lietuvą. Mokėsi Kaune ekskavatorininku. Vedė, sulaukė sūnaus Roberto. Dirbo traktorininku. Prasidėjus atgimimui aktyviai dalyvavo Sajūdžio veikloje.

Palaidotas Kaleliškių kapinėse.

Nuoširdžiai užjauciami žmoną Birutę, sūnų Robertą, broli Anatana, seserį Vandą ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Mieli tautiečiai,

Kviečiame paaukoti lėšų baigiamos statyti Kryžkalnio koplyčios, skirtos žuvusiems Kęstučio apygardos partizanams atminti, varpui.

Tikslinė sąskaita Swedbank **LT32 7300 0101 0944 8557**. Teirautis tel. 8 611 57 054.

Dėkojame už auką.

Lietuvos laisvės kovos sajūdis

Rugsėjo 28 d. (pirmadienį) 16 val. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos salėje (Laisvės al. 39, Kaune) įvyks aktorės Doloresos Kazragytės kūrybos vakaras. Naujausių aktorių knyga „...be pabaigos...“ pristatys doc. Meilutė Asanavičienė, fleita gros Algirdas Tamulaitis.

Renginio globėja – LR Seimo narė Vincė Vaidevutė Margvičienė. Renginio organizatoriai – Kauno Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos Centro skyrius. Maloniai kviečiame dalyvauti!

LPKTS knygynėlyje (Laisvės al. 39, Kaune) galite įsigyti knygų rezistencijos ir tremties tematika.

Kviečiame apsilankytis.

Dėmesio!

Kitas „Tremtinio“ numeris išeis spalio 9 dieną.

Spausdino spaustuvė

UAB „Morkūnas ir Ko“,

Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai

Tiražas 2155 egz.

Kaina

0,58 euro (2 litai)

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekcių atspindžiai“ remia

S P A U D O S ,
 R A D I O I R
 T E L E V I Z I O J I S
 R È M I M O
 F O N D A S

Juozas Vitkus-Kazimieraitis

Rugsėjo 12-ąjį vykusiame žygyje „Dainavos apygardos partizanų takais“, kurį organizavo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Alytaus filialas, daugdėmesio buvo skirta Pietų Lietuvos srities partizanų vadui Juozui Vitkui-Kazimieraičiui. Jo atminimas buvo pagerbtas Liepiškių kaime, Juozo Vitkaus-Kazimieraičio pastutinės vadavietės vietoje.

Biografijos faktai

Juozas Vitkus gimė 1901 metų lapkričio 26 dieną ūkininkų šeimoje Ketūnų kaime Skuodo valsčiuje Mažeikių apskrityje. 1909–1913 metais mokėsi Tirkšlių pradinėje mokykloje. 1913–1915 metais lankė Mažeikių prekybos mokyklą. Lietuvai paskelbus neprilausomybę ir ėmus organizuoti vietinę savivaldą, 1918 metų pabaigoje pradėjo dirbti Tirkšlių komiteto raštininku sekretoriumi. Baigęs Telšių gimnazijos penkias klasės, išstojo į Karo mokyklą. Jam suteiktas pėstininkų leitenanto laipsnis, paskirtas 4-ojo Karaliaus Mindaugo pėstininkų pulko 2-os kuopos jaunesniuoju karininku, vėliau – pulko iždininku. 1926 metais pakeltas į vyresniojo leitenanto laipsnį. Baigęs Aukštųjų karų technikos kursų Statybos skyrių, paskirtas 4-ojo pėstininkų pulko 1-os kuopos vyresniuoju karininku. Vėliau perkeltas tarnauti į Technikos pulką. 1927 metais perkeltas į Pionierių batalioną 1-os pionierių kuopos jaunesniuoju karininku. 1928 metais paskirtas vykdyti bataliono adjutanto pareigas. Po to perkeltas į inžinerijos karininkus. 1929 metais perkeltas į Vyriausiojo kariuomenės štabo Spaudos ir švietimo skyrių.

Gavęs Krašto apsaugos ministerijos stipendiją pasiūstas į Karo inžinerijos mokyklą Briuselyje, Belgijoje. Pakeltas į kapitono laipsnį. Baigus mokslus jam suteikta karininkiaus kvalifikacija, kurį laiką stažavosi Belgijos kariuomenėje. Grįžęs į Lietuvą paskirtas į Pionierių batalioną. 1934 metais pakeltas į majorus, paskirtas bataliono Technikos skyriaus viršininku. 1938 metais suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis.

Už nuopelnus apdovanotas: 1928 metais – Lietuvos Neprikalusomybės 10-mečio medaliu, 1936 metais – Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu, 1938 metais – Šaulių Žvaigždės ordinu.

Sovietų sajungai okupavus Lietuvą ir likviduojant Lietuvos kariuomenę, nuo 1940 metų lapkričio 27 dienos paskirtas Raudonosios armijos Karo

mokyklos inžinerijos dėstytoju. Kilus Vokietijos–Sovietų sąjungos karui iš Raudonosios armijos pasitraukė, tarnavo lietuvių karių Vilniaus įgulos štabe. Vokiečių okupacijos metais dirbo Vilniaus miesto savivaldybės butų ir turto skyriaus vedėju. 1942–1944 metais dalyvavo pogrindinėje antinacių veikloje: buvo Lietuvų Fronto Vilniaus štabo narys, kūrė pogrindinę antinacių ir antikomunistinę karinę organizaciją „Kęstutis“, buvo šios organizacijos Vilniaus apygardos štabo viršininkas.

Antrosios sovietų okupacijos pradžioje persikėlė į Dzūkiją, dirbo Marcinkonių miškų ūkio buhalteriu. 1945 metų balandžio 4 dieną Varėnos valsčiuje Kabelių kaime pradėjo vadovauti partizanams, pasirinkęs Kazimieraičio slapyvardį.

Juozas Vitkus visas jégasskyrė partizanų veiklos organizavimui. Būdamas vos ne vieninteli tokio aukštorango karininkas rezistenciniam sajūdymui jis gerai suprato politinę ir karinę organizacijos reikšmę. 1945 metų gegužės 7 dieną Juozas Vitkus išteigė Dzūkų grupės partizanų štabą, vėliau suformavo Merkio rinktinę.

1945 metų spalio 28–gruodžio 9 dienomis parengė Organizacijų Lietuvos išlaisvinimo planą, pagal kurį būtų galima išvysti viso krašto mobilizaciją. Lapkričio 18 dieną Dzūkų grupės štabas pervadintas į A apygardos štabu. 1945 metų lapkričio 30 dieną išspaustintas pirmasis „Laisvės Varpo“ numeris su Dzūkų grupės štabo išakymu ir pirmuoju Lietuvos partizanų A apygardos vado išakymu.

Juozas Vitkus-Kazimieraitis 1945 metų gruodžio 11 dieną išleido nurodymus partizanų vadams „Partizanų dalinių organizavimas, rikiuotės pratybos ir vadovavimo tvarka“, 1946 metų sausio 6 dieną išleido instrukciją „Partizanų dalinių rikiuotės apmokymas“, taip pat sukūrė „Karo lauko teismo nusikaltusiems ir partizanų apdovanojimo kovose pasižymėjusiems nuostatus“. Tuo metu buvo išleistas išakymas dėl partizanų kovų istorijos rašymo, pats Juozas Vitkus-Kazimieraitis rašė Dzūkų grupės štabo dienoraštį, kuriamo stengesi tiksliai fiksuoti vius reikšmingus įvykius. 1946 metų balandžio 9 dieną dalyvavo Tauro ir A apygardų vadų posėdyje, vykusiame prie Ricielių kaimo Seirijų valsčiuje, kuriamo sudarytas Pietų Lietuvos partizanų šstabas, išrinktas jo vadu. Tapęs pirmosios partizanų srities vadu, rūpinosi tolesniu partizanų veiklos ko-

ordinavimu. 1946 metų balandžio 22 dieną pasiraše Lietuvos partizanų deklaraciją, skelbiančią pagrindinius Lietuvos valstybingumo atkūrimo principus, leido srities laikraštį „Laisvės varpas“.

Iš pranešimo Lietuvos SSR Vidaus reikalų ministro pavaduotojui generolui majorui dr. Kapralovui:

„Su užduotimi surasti ir su-naikinti „A“ apygardos štabą buvo išsiųstos į spėjamą štabo buvimo vietą žvalgybinės paieškos grupės. Manevrinei grupėi Nr. 2, vadovaujamai majoro Tuševskio, kaip ir visoms kitoms MVD kariuomenės pietų grupės komandoms, buvo duota užduotis atlikti žvalgybą Liškiavos ir Ivanuvkos rajonuose – Varėnos apskritys Druskininkų, Merkinės ir Lazdijų apskritys Leipalingio valsčių sandūroje.

Agento maršrutininko „Vilko“ duomenimis, Kazimieraitis su savo aplinkiniais žmonėmis per šią masinę operaciją slėpėsi nurodytoje gyvenvietėje ir šalia esančiuose miškuose.

1946 m. liepos 2 d. 13 val., manevrinės grupės Nr. 2 būrio vadavas leitenantas Astrachancevas, remdamasis MVD kariuomenės pietų grupės štabo išakymu, rytiame Žaliamiskio miško pakraštyje, 1 km piečiau Liepiškių, 40 km Varėnos pietvakarių kryptimi, išakė komandai ieškoti banditų grupės Žaliamiskye. 13.30 val. būrys užėmė pradinę padėtį prie vieno vienkiemio ir 14.00 val. pradėjo paieškas pietų kryptimi.

14.30 val. paieškos žvalgybinės grupės, susidedančios iš 9 žmonių, vadovaujamos skyrės, jaunesniojo seržanto Kapustino, veikiančios išskleistu frontu pagal kelią į Guobinius, raudonarmietis Sineginas aptiko krūmuose banditą ir kai bandė sulaikeyti gyvą, pastarasis paleido iš pistoleto „Brauning“ ugnį į raudonarmietį Sineginą, todėl jis prigulė ir paleido ugnį į banditą. Raudonarmietis Povarenka, pribėgęs prie bandito per tris metrus, taip pat bandė į sulaikeyti gyvą, bet pastarasis paleido ugnį. Tarp bandito ir raudonarmiečio Povarenkos prasidėjo susišaudymas per kurį banditas buvo sužeistas.

Tačiau banditas atsišaudė ir tris kartus sužeidė Povarenką: du kartus į dešinę ranką ir vieną į juosmenę. Matydamas sužestą Povarenką, prišliaužęs raudonarmietis Savinych metė į banditą granatą, kuri sprogdė, ma banditą sunkiai sužeidė. Po trijų valandų jis mirė.

Manevrinės grupės Nr. 2

viršininkas majoras Tuševskij, būdamas vadovavimo punkte Guobiniuose, ir Leipalingio valsčiaus MVD viršininkas, išgirdę šaudymą Žaliamiskio miške, mašina išvyko į susidūrimo vietą. Atvykę, sužinoję apie padėtį, apžiūrėjė nukautą banditą, komandai išakė testi paieškas toliau. Bandito lavo-nas, ginklas ir dokumentai perduoti Leipalingio valsčiaus MVD skyriaus viršininkui.

Agentūros duomenimis, banditas atpažintas, tai „A“ apygardos štabo viršininkas Vitkus, žinomas slapyvardžiu Kazimieraitis. Prašau pasižymėjusius likviduojant Kazimieraitį pristatyti vyriausybei apdovanoti: manevrinės grupės Nr. 2 viršininką majorą Tuševskį, būrio vadavą leitenantą Astrachancevą, skyriaus vadą jaun. seržantą Kapūstiną, raudonarmietį Sineginą, raudonarmietį Povarenką, raudonarmietį Savinychą.

Priedas: schema, laikrodis, priklausantis Kazimieraičiui, Manevrinės grupės Nr. 2 viršininko reportas.

Pasirašo: Varėnos apskritys MVD skyriaus viršininkas papulkinkis Gocev, MVD kariuomenės pietų grupės vadavas majoras Morozov, MVD kariuomenės pietų grupės štabo viršininkas vyresnysis leitenantas Funtikov.

Taip žuvo Dainavos apygardos įkūrėjas, Pietų Lietuvos partizanų srities vado, pulkininko leitenanto Juozo Vitkaus-Kazimieraitis. Jo kūnas išniekintas Leipalingyje.

Apie šeimą

Juozas Vitkus 1927 metais susituokė su Genovaite Grybauskaitė. Susilaikė 7 vaikų: sūnų Vitolio (mirė nesulaukęs vienerių), Vytauto (mirė 2006), Rimgaudo, Algimanto Kazimiero (mirė 1999), Kastyčio, Liudo ir dukters Jūratės Teresės. Sovietai Juozo Vitkaus žmoną su šešiais mažamečiais vaikais 1948 metais ištremė į Irkutsko srities Usole s rajoną dirbtį sunkių miško darbų.

Atminimo įamžinimas

1947 metų rugsėjo 25 dieną Dainavos apygardos partizanų vadavu saskrydyje Merkio rinktinei suteiktas Partizano Kazimieraičio vardas. 1949 metų vasario 16 dieną Lietuvos Laisvės kovų sajūdžio prezidiumas Juozui Vitkui suteikė Laisvės Kovotojo Karžygio vardą ir apdovanojo 1-ojo laipsnio Laisvės Kovos kryžiumi su kardais, kuris skiriamas norint pagerbti žmogų po mirties.

Atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę, šio kovotojo už laisvę nuopelnai buvo deramai įvertinti. 1990 metais

žūties vietoje Žaliamiskye pastatytas koplytstulpis, atidengtos memorialinės lentos Vilniuje Pamėnkalo gatvėje prie namo Nr. 22, kuriame veikė pogrindinė „Kęstucio“ organizacija, ir prie Karo mokyklos administracinio pastato Aukštojoje Panemunėje Kaune. Lietuvos kariuomenės Inžinerijos batalionas pervadintas Juozo Vitkaus vardu, jo vardu pavadintos gatvės Vilniuje ir Kaune. Pastatyti atminimo kryžiai Merkinės kryžių kalnelyje, kenotafas Alytaus miesto kapinėse, paminklinis akmuo gimtinėje Ketūnų kaime. Tirkšlių pagrindinei mokyklai suteiktas Juozo Vitkaus-Kazimieraitio vardas.

1997 metais Lietuvos Respublikos Prezidento dekretru Juozas Vitkus apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Didžiuoju kryžiumi. Lietuvos Gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija Juozui Vitkui pripažino kario savanorio teisinį statusą. 1998 metais jam suteiktas pulkininko laipsnis.

2001 metais jo sūnus Vytautas išleido knygą „Pulkininkas Kazimieraitis: Pietų Lietuvos srities vado Juozo Vitkaus gyvenimas, veikla, šeimos likimas“.

Dainavos apygardos įkūrėjo, Pietų Lietuvos partizanų srities vado, pulkininko leitenanto Juozo Vitkaus-Kazimieraitio kovos ir žūties vieta esanti Janavos kaime, Leipalingio seniūnijoje, Druskininkų savivaldybėje, 2002 metais įtraukta į Lietuvos Respublikos Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Tiksliau apibūdinti žmogų, kuris buvo išryta laikomas partizanų idealu, kaip tai padarė kitas partizanų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas savo atsiminimuose, neįmanoma:

„Kazimieraičiui žuvus, sąjūdis neteko vieno iš aukščiausiuų savo vadų, be galos atsidavusio savo Tėvynei. Aš kaip pavyzdį keliau Kazimieraitio asmenybę: žmogų, kuris visas savo dvasines ir fizines jėgas paskyrė Lietuvos išlaisvinimo kovai; karininką, kuris iki pasutinimo atodūsio tesėjo duotąją priesaičią kovotoją, kuris pelnyta buvo išryta laikomas partizanų idealu. Jis išjgo meilę ir pagarbą visų partizanų ir jų vadų, turėjo didžiulę įtaką dėl to, kad buvo išsižadėjės asmeniškos gerovės, be galos pasišventės sajūdžio reikaliams, nepaprasta darbštus, teisingas, kantrus, blaivus ir labai religinės žmogus...“

Juozo Vitkaus-Kazimieraitio palaidojimo vieta nežinoma. Jam Amžinojo poilsio namais tapo Dzūkijos miškas.

Gintaras LUČINSKAS